

Nr 4 2021

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkoblád

Daerpies Dierie

Allvarligt och känslösamt i Uppsala domkyrka

Sid 2

**Sørsamisk helse-
konferanse**

Side 5

**Kulturvecka i
Örnsköldsvik**

Sid 15

**Vaantsh
gåptose**

Bielie 20

På väg in till domkyrkan samlades några av deltagarna från Jämtland-Härjedalen. Från vänster Leif Rensberg, Bo Lundmark, Bente Stinnerbom, Sylvia Sparrock, Liz-Marie Rogenfjell. I bakre raden lille Oscar Forsgren, syskonen Mathias och Teresa Forsgren och Karin Rensberg Ripa.

FOTO: KAJSA ÅSLIN

Ärkebiskop Antje Jackelén bekräftade de övergrepp som det vittnades om och gick därefter ner på knä för att, å Svenska kyrkans vägnar, be det samiska folket om ursäkt.

FOTO: MAGNUS ARONSSON/IKON

Ett av vittnesmålen framfördes av Erik-Oscar Oscarsson, präst och historiker från Härnösand, som var mycket rörd och tagen av upplevelsen.

FOTO: MAGNUS ARONSSON/IKON

Sylvia Sparrock från Järpen har tidigare varit ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan. Hon var både lättad och rörd över att arbetet där burit frukt.

FOTO: KAJSA ÅSLIN

Allvarligt och känslösamt i Uppsala domkyrka

Många rördes till tårar under gudstjänsten i Uppsala domkyrka när Svenska kyrkan bad det samiska folket om ursäkt. – Det här är det finaste jag någonsin gjort i mitt liv, att få vittna om vad min släkt varit utsatt för, sade Erik-Oscar Oscarsson som var en av fem samer som bidrog med vittnesbörd under gudstjänsten.

Gudstjänsten inleddes med psalmen I tro under himmelns skyar, som sjöngs på valfritt språk. Under valven i den mäktiga domkyrkan blandades nordsamiska, sydsamiska, lulesamiska och svenska. Och där sattes tonen för hela gudstjänsten: mångfald, ödmjukhet och hopp.

Koret i domkyrkan var inrett av konstnären Anders Sunna med enkla bänkar omkring en lägereld och med två stora porträtt i bakgrunden. På bänkarna slogs sig de fem vittnena ner.

FEM VITNESMÅL

Stillsamt framförde de var och en sin berättelse om Svenska kyrkans övergrepp: om samisk andlighet som nervärderats, om nomadskolan som stukat och tystat barn, om kategoriklyvningen som gjort skillnad på same och same, om den förödmjukande rasbiologin och skändandet av samiska gravar, om förlusten av språk, identitet och mark.

Så slogs sig också ärkebiskop Antje Jackelén ner på en av

bänkarna för att dämpad och med stort allvar, å Svenska kyrkans vägnar, framföra beklännelse efter beklännelse – och den ursäkt alla väntade på.

– Att få sitta framme i koret och få ärkebiskopens ursäkt, det är så stort, det är nästan så jag gråter, sade Erik-Oscar Oscarsson direkt efter gudstjänsten när han fortfarande var mycket tagen av den historiska stunden.

ETT NYTT STEG

Svårt att hålla tårarna tillbaka hade även Sylvia Sparrock som tidigare i många år var engagerad i Samiska rådet i Svenska kyrkan.

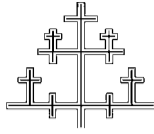
– Jag har jobbat för det här så länge, och det känns så skönt nu. Arbetet är inte klart, men det

har tagits ett nytt viktigt steg, sade hon.

På plats i domkyrkan under gudstjänsten fanns bland andra samiska företrädare, kulturminister Amanda Lind, samtliga biskopar, avgående och tillträdande ledamöter i kyrkomötet och företrädare för andra kyrkor i Sverige, Norge och Kanada. Även från den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland lästes en hälsning.

Fotnot: Gudstjänsten i Uppsala domkyrka finns inspelad på Svenska kyrkans webbplats. Sök den här adressen: www.svenskakyrkan.se/samiska/ursak-till-det-samiska-folket

KAJSA ÅSLIN

Drama i Høgsterett - og etterpå?

Det har vore stor spaning knytt til rettsaka om vindkrafta på Fosen. Reinbeitedistrikt med sine beskjedne midlar har stått på den eine sida. På den andre sida står utbyggjarane – regionale, nasjonale og internasjonale konsern med tilnærma ubegrensa tilgang på midlar i samanlikning med reindrifra. Og saman med utbyggjarane stod statsforvaltning og regjeringsadvokat. Det ser ut som rätt parti.

Når domen kom, så var det rått parti. Berre andre vegen. Ikkje ein einaste ein av 11 Høgsterettsdomarar kunne gje utbyggjar – og statsforvaltning – rett i det mest grunnleggande i heile saka. Ein hadde ikkje lova på si side då ein gav løyve til å byggja vindkraftverket i sårbare reinbeiteområde.

Det er klart det er gledeleg at Høgsterett konkluderte slik

Men om ein kan gleda seg over domen, så kjenner fleire òg på ei sorg. Sorg og kanskje fortvilelse over at ein ikkje før har blitt lytta til og teke på alvor. For det er ikkje nye argument som har blitt framført i Høgsterett. Det er same sak som har blitt lagt fram frå reindrifra si side hele vegen. Frå konsesjonsbehandling til rettsrundar. Kanskje kunne ein ana ei viss endring i prosessen. Ikkje ei endring i fakta og argument, men ei endring i tolkning av desse i rettsevesenet. For i Lagmannsretten vart reindrifra tilkjent ei stor erstatning for ulempe og tap sjølv og retten godkjende utbygginga «under tvil».

KOSTBAR KAMP

No er tvilen borte. Utbygginga er ikkje godkjend. Men kampen har kosta. Den har kosta kroner og arbeidstimar. Den har kosta natetsøvn og glede. Og det har den kosta fordi offentleg forvaltning

og utbyggjarinteresser – og kommunar – ikkje har hatt evne eller vilje til å anerkjenne reindrifra sin plass. Det har kosta fordi ein har meint at alt kan reknast om i kroner og øre og erstattast ut frå ein slik matematikk når «samla vurdering» eller «samfunnsøkonomiske interesser» gjer ein blind for det som faktisk står i lova. Hadde ein lest lova med hjarte og forstand, og ikkje berre skumma gjennom den med kalkulator, så hadde òg forvaltning og utbyggjarinteresser spart mykje arbeid. Kanskje hadde dei heller funne andre løysingar, gode løysingar, lovlege løysingar. Og rimelegare løysingar. For det er inga anna råd enn at det som er gjort ulovleg må gjerast om.

NESTE STEG

Men kva skjer? Når denne leiaren blir skriven er det enno ikkje konkludert med kva som faktisk skal skje. Verken politi, utbyggjar

"Kanskje hadde dei heller funne andre løysingar, gode løysingar, lovlege løysingar."

eller departementet som har gitt konsesjon har stengt ned anlegget eller sagt noko om riving. Det har kome vage utsegner om «dialog med reindrifra», «tilpassing av anlegget» og "ny konsesjonsøknad". Departementet seier dei står fast på forpliktelsen om å ivareta samiske interesser, men ein del politikarar seier det er alvorleg «om domen blir ståande», kva no enn det skal bety. Det som på ingen måte kan bli ståande er uretten som er gjort. No har Høgsterett avsagt dom. Det er opp til forvaltning og resten av samfunnet å retta seg etter det.

EINAR
SØRLI
BONDEVIK

Inbjudan till Samiska kyrkodagar

Vi firar Samiska kyrkodagar i Enare 5–7 augusti 2022. Det är femte gången kyrkodagarna arrangeras. Vi hoppas att evenemanget samlar samer från fyra länder: Finland, Sverige, Norge och Ryssland.

men och logialternativen finns på *Saamelaiset kirkkopäivät 2022 - evl.fi*. Ytterligare information ges av sekreteraren för samarbete Erva Niittyvuopio, erva.niittyvuopio@evl.fi, tel. +358 40 769 00 44. Varje deltagare ansvarar själv för kostnaderna gällande logireserveringar och deltagande.

JUKKA KESKITALO, BISKOP
ULEÅBORGS STIFT

Fakta

Saemiej gærhkoebiejie Enarisnie mietsken 5.–7.2022.

Gærhkoebiejie aamhtese lea Aejlies dälle – aejlies åålmege. Såevmien saemie-delegasjovne, Saemien gærhkoeraerie Nöörjesne jih Saemien gærhkoeraerie Sveerjesne, Uleåborg bispetjieltie, Enaren åålmege jih Lapplaanten ortodokse åålmege Saemien gærhkoebiejie öörnieh. Barentsen gærhkoeraerie beetnehvierhtine dejtie viehkehte gieh Saemiej gærhkoebiejie Rysslaanten luvhtie Enarasse bätieh

Samiska kyrkodagarna arrangeras i Enare 5-7 augusti 2022.

Kyrkodagarnas tema är Helig eld - Heligt folk. Samiska kyrkodagarna arrangeras av Finlands samarbets delegation, samiska kyrkoråden i Norge och Sverige, Uleåborgs stift, Enare församling och Lapplands ortodoxa församling. Barents kyrkoråd stöder ryska samernas deltagande i kyrkodagarna.

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Runt lägerelden i koret i Uppsala domkyrka berättade fem samer om de övergrepp som kyrkan begått.

FOTO: MAGNUS ARONSSON/IKON

Full seier til reindrifta i Fosen-dommen

Høyesterett avsa den 11. oktober dom i saken om vindkraftutbygging på Fosen. I en enstemmig dom sier Høyesterett at ekspropriasjonen av områdene var ugyldig da reindriftssamenes rett til kulturutøvelse etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 er krenket.

Gleden var selvsagt stor på reindriftras side da dommen ble kunngjort. Selv om man hele tiden har ment å ha loven og rettighetene på sin side, er det første gang man har fått fullt gjennomslag for sitt syn. Både hos konsesjonsmyndigheter, NVE og OED, og i lavere rettsinstanser, tingrett og lagmannsrett, har man vurdert det slik at avbøtende tiltak og store samfunnsinteresser gjør at utbyggingen kunne gjennomføres. Det var derfor overraskende at Høyesterett var helt enstemmig i at disse vurderingene bygger på feil grunnlag og at utbyggingen som er gjort er ulovlig.

VEIEN VIDERE

Hva som skjer med vindkraftanlegget er derimot ikke klart. Det er ikke kommentert i dommen og ligger ikke i Høyesteretts mandat å si noe om. Fra reindrif-

ORIGINALFOTO: LARS OLUFSEN

Høyesterett er klar på at vindkraftutbyggingen på Storheia og Roan ikke er gjort på lovlig vis. Spørsmålet nå er hva utbygger og norske myndigheter vil gjøre for å komme over på rett side av loven.

tas side er oppfatningen tydelig: Vindkraftanlegget må tas ned og området restaureres. Dette synspunktet støttes av Sametinget og også av deler av norsk politisk hold på Stortinget. Et større

flertall av Stortingspolitikere er mer avventende og vil vente til departementet gjør sine vurderinger. Fra utbygger kommer det uttalelser om at de ønsker å tilpasse utbyggingen til reindrifta

og komme med en ny konsesjonsøknad. Olje- og energidepartementet har når dette skrives ikke konkludert, men skriver at «Folkeretten er et statlig ansvar. Regjeringen skal sikre at statens folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk, ivaretas på Fosen».

KONSEKVENNS FOR ANDRE SAKER

En dom i Høyesterett er styrende for rettspraksis i lavere rettsinstanser. Det er derfor forventninger til at også andre saker vil få et annet utfall etter Fosendommen. Det gjelder både vindkraftutbygginger som er gjennomført som på Øyfjellet/Vesterfjella i Vefsn og vindkraftplaner i Finnmark. Siden domsavgjørelsen viser til retten til kulturutøvelse mener flere at også tillatelsen til gruvedrift i Reppafjord i Hammerfest rammes av dette. For embetsapparatet vil det være viktig å bruke domsavgjørelsen i videre konsesjonsbehandlinger der reindrifta og annen kulturutøvelse kan bli skadelidende. Det gjelder for eksempel ønske om gruvedrift på Nasafjell i Rana, helt på grensen til Sverige.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Svensk sanningskommission inrättad

Den svenska regeringen beslutade i början av november att inrätta en sanningskommission som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket. Kommissionen ska även lämna förslag på åtgärder som kan bidra till upprättelse och främjar försoning.

– För att bidra till att ge urfolket samerna upprättelse och främja försoning är det nödvändigt att öka medvetenheten i hela Sverige om de historiska oförrätter som

begåtts och de trauman som lever vidare än i dag. Detta kan också bidra till att något liknande inte händer i framtiden, säger kultur- och demokrati-minister Amanda Lind i ett pressmeddelande direkt efter att beslutet fattats.

UPPDRAG

Kommissionen ska bland annat:

- kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna och relevanta aktörers agerande vid genomförandet av den politiken
- sprida kunskap om och öka

den allmänna förståelsen för samernas historia och hur historiska oförrätter påverkar dagens villkor för samerna samt verka för att denna kunskap förs vidare till kommande generationer

- lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning och ett livskraftigt samiskt samhälle.

SAMETINGET ÖVERENS

Enligt Sametingets hemsida är regeringen och Sametinget överens om direktiven för sanningskommissionen.

– Sanningskommissionen

har ett stort och viktigt arbete framför sig med att granska statens övergrepp mot det samiska folket och enskilda samer, såväl historiska som de övergrepp och diskriminering som fortsätter än idag, säger Marie Persson Njajta, sammankallande för Sametingets styrgrupp för en sanningskommission, i ett uttalande i samband med regeringsbeslutet.

Sanningskommissionen har fyra år på sig att genomföra sitt uppdrag som ska slutredovisas senast den 1 december 2025.

KAJSA ÅSLIN

Fra Sannhets- og forsoningskommissjonen deltok leder Dagfinn Høybråten (i midten) og kommisjonsmedlemmene Marit Myrvoll og Håkon Hermanstrand.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Ressursgruppa for Samisk helsekonferanse kan si seg fornøyd med et godt gjennomført program: Fra venstre: Anne Lajla Westerfjell Kalstad, Toini Bergstrøm, Johan Martin Stenfjell, Hanne Magga og Paul Bendikk Jäma.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Oppgradert helsekonferanse på Røros

Vel 100 personer deltok på Sørsamisk helsekonferanse som denne gang ble arrangert på Røros 10.-11. november. Det er en økning fra tidligere konferanse på tross av at det i år kun var noen få deltagere fra svensk side på grunn av usikkerheten som fortsatt preger reiser mellom landene.

– Vi har fått et enda bredere nedslagsfelt i Norge i år med god deltagelse fra både Helsedirektoratet og universiteter. Vi har fått ja fra alle foredragsholdere vi har spurt. Og selv om vi har utvidet konferansen med en halv dag, var det også noen aktuelle foredrag vi ikke hadde rom for, forteller Aajeges leder Toini Bergstrøm som er formell arrangør av konferansen.

FORSNORSKNING

Den første dagen av konferansen hadde som tittel «Fornorskning – konsekvenser for helse». Her stilte også Sannhets- og forsoningskommissjonen opp med blant andre leder Dagfinn Høybråten.

– Kunnskapsnivået om fornorskningen er skremmende lav. Folk flest

vet ingenting om konsekvensene av den. Men nå er den gyldne tid til å fortelle, fortalte Høybråten. En viktig del av kommisjonens arbeid er innsamling av fortellinger for å gi et nytt lys på Norgeshistorien. Men kommisjonens arbeid er tidsbegrenset, så de må få inn fortellinger innen 1. mars 2022 for så å gi et samla bilde i rapporten som skal overleveres Stortinget i juni 2023. Kommisjonen vil også gjøre mer målrettede tema-intervju, og Høybråten nevnte Fosen-dommen i Høyesterett som viktig avgjørelse. Utover fortellinger ønsker kommisjonen forslag til videre tiltak som kan bidra i forsoningsarbeidet.

SAMISKE HELSETJENESTER

Andre dag av konferansen hadde tittelen «Samiske helsetjenester». Anne Lajla Westerfjell Kalstad er kommunehelsetjenestelider på Røros og viste til samisk tradisjon om å klare seg selv og ikke belaste andre eller storsamfunnet. Man har lavere tillit til helsevesenet og underkommuniserer oftere de problemer man har. Noe av problemet ligger i at helsevesenet er tilpasset en norsk sammenheng. Dette gjelder

for alle aldersgrupper. For eksempel er språktester for barn på helsestasjonen ikke tilpasset barn som har samisk som hjemmespråk.

HELSENETTVERK

For å bedre på dette har man etablert Sørsamisk helsenettverk som får mange henvendelser de svarer på. Nettverket har også initiert prosjektet Samisk helseteam i samarbeid med Røros kommune og St. Olavs hospital. Samisk helseteam arbeider for å gi helsehjelp med «bakgrunn i samisk kultur, slik samiske pasienter både har rett til og behov for» som de sier i sin brosjyre.

SAMISKE ELDRE

Eldre samers opplevelser, uro og ønsker for helsehjelp ble spesielt belyst av Tove Mentsen Ness, førsteamanuensis ved Nord universitet. Hun refererte fra undersøkelser i Sverige der kontinuitet var et stikkord. Man ønsker at den som gir helsehjelp er noen som kjenner deg, en relasjonell kompetanse samtidig som man også ønsker at de er gode på sitt fag med profesjonell kompetanse. Her kan

det skytes inn at både når det gjelder helsehjelp og i sannhets- og forsoningsarbeidet kommer begrepet kulturkunnskap stadig opp. En svakhet ved profesjons-utdanningene er at undervisningstilbud i samisk kulturkunnskap ikke er obligatorisk og derfor blir valgt bort av mange. Tilbake til studien Ness viste til, ble både samisk språk og samisk bakgrunn hos hjelperen sett på som positivt av en del. Men et overraskende moment var at samisk mat ble trukket fram av mange som svært viktig.

URO FOR ELDREOMSORG

I sine egne undersøkelser har Ness møtt mange samer som har en uro på om de vil på godt ivaretatt i helsevesenet med hensyn til språk og kultur, deriblant mat. Om man mister norsk språk, vil man da bli forstått? Vil man møte ansatte som forstår samiske beboere og sykehjems-innredning/-kunst og mat som gir gjenkjennelse? Det er helt nylig, 28/10-21, vedtatt retningslinjer for samisk sykepleierutdanning, og det er ett steg i riktig retning.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Tekste Luste
tjæledh-este

Gijredaelvie
Saepmesne

Biejjie guaka
Ræffesne
Vaeride fuelhkine vualkam
Håagkoem jñh skovhtere vuajam
Gieriesvoete stuerebe stuerebe
sjædta
Manne loeptjehken bijjelen
tjoejkehtedh
Gaajhke lea åajvoehlaakan
Eejsem jñh gietide bæktahtallem
Biejjie sjuevnjede
Raavdejaevrie mov vaajmosne

TYRA FJELLGREN

Översatt text
från boken
Luste tjæledh

Vårvinter
i sápmi

Solen skiner
Jag känner lugnet
Familjen far till fjälls
Vi pimplar och kör skoter
Kärleken växer sig större och
större
Jag ser ut över vidderna
Jag kollas ut över vidderna
Allt är utmärkt
Solen går ned
Sjärvagen i mitt hjärta

TYRA FJELLGREN

Upåklagelig tempo med spreke ungdommer på tur. Lederne havnet fort bakerst.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK

Ungdomshelg med følelser

Saemien Áálmege inviterte til konfirmant- og ungdomshelg på Finsås på Snåsa. Litt overraskende var det bare gutter som meldte seg på denne gangen, men det ble en fin gjeng på sju ungdommer som møttes sammen med lederne trosopplærer Meerke Krihke Leine Bientie og prest Einar Sørliid Bondevik.

Ungdommene var i alderen 14-17 år, og gjennomgangstema for helga var "Gie manne?" (Hvem er jeg?). Til hjelp i temaet brukte vi "følelseskortene" *Beeretjekáarth* der billedkort viser en bamse med ulike uttrykk. Ved hjelp av kortene kan vi finne uttrykk som passer med ulike følelser, noe som ofte kan være lettere enn å si det med ord. Men vi fulgte opp også opp med samtaler der vi kunne knytte noen ord til hvorfor vi hadde valgt de ulike kortene. Vi fikk også med oss et kortkurs i å finne bibelfortellinger om følelser på bibel.no.

Det blir fort nok prat og stille-sitting for ungdommer, så fysisk aktivitet hører også med. På Finsås

En oppgave var å finne vilken "Beeretje" som passer følelsen mot ulike personer i familie og omgangskrets. Det er et vidt spekter å velge blant.

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

fikk vi brukt gymsalen til "kreativ basketball" med godt humør og oppfinnsomhet i spill og regler. En tur ut i frisk luft ble det også anledning til. På grunn av lokalt smitteutbrudd, holdt vi oss i vår

egen lille boble rundt Finsås. For øvrig fikk vi erfare at taco fortsatt er god mat og at det er for få gode snøskuter-quizer på Kahoot.

EINAR SØRLID BONDEVIK

GIELE-SPIELE

Vaestedh ellies raajesigujmie!

Svara med hela meningar!

Datne daarpesjh: skaavtegdajtje, daable

AALKOVE	Guktie dov nomme?	Man båeries datne?
	ÅVTESE 2 SILLH	
Dov naan telefovne?	Gubpede båtatah?	Mij beapmojde dov bööremes beapmoe?
Maam lyjkh darjodh?	Mij biejvide daenbien?	Mij klaeride dov bööremes klaerie?
	NJULHTJH!	

Mejtje lyjkh guvviedidh?	JOEKESTH!	Mejtje datne snjáagloeh lyjkh?
Datne jieviedidh?	BÅÅSTEDE 2 SILLH	Mejtje datne snjáagloeh lyjkh?
Maam lyjkh bööremes vytnesjidh?		
Mij klaeride dov bööremes klaerie?		
Mejtje skuvlem lyjkh?		

ÅVTESE 2 SILLH	Maam lyjkh spealadidh?	Jiehtieh 5 vaarjoebaakoeh!	Mejtje maahtah äädtjestidh?	Datne ammes rijhkesne orreme?
				RYÖKNH LÄHKAN SAEMIEN!
	Gie lea Marja Mortensson ?	Guktie dov aahkan nomme?	Maahtah datne njulhtjedh?	
	Maam lyjkh skuvlesne lieredh?			
	Guktie datnine?			
	Man gellie bokstaavh dov nommesne?			
	NJOVHKH GOH LEDTINE !			
				MÅÅLE
				Mejnje sijhth barkedh?
				JÄRRELH!
				Mij askide daelie?
				Guktie veeralde daenbien?

Spielh Giele-spiele!

Learohkh jih dej lohkehtëjja Johan Sandberg McGuinne leah spielem dorjeme. Daelie datne aaj maahtah dov fuelhkine jih voelpigujmie spieledh.

Liksjuon Kommuvdnan årjelsaemien learohkh lahkoe jävlide dijese vaajtelibie!

Sydsamisk-eleverna i Lycksele kommun delar dette spelet dom har gjort med lesarna av Daerpies Dierie och önskar er god jul!

Baakoe-læstoe

- aalkove - start
- ammes rijhkesne - utomlands
- aske - månad
- bäästede - bakåt
- daable - spelpjäs
- ellies - hela
- gie - vem
- gubpede - varifrån
- järrelidh - snurra runt
- laavlodh - sjunga
- lähkan - till tio
- man gellie - hur många
- mennie mieresne tsåahka lea - vad är klockan?
- mij biejvide - vilken dag
- mååle - mål
- njovhkedh - vissla, kvittra
- raajese - mening
- sille - steg
- skaavtegdajtje - tärning
- vytnesjidh - slöjda
- ävtese - framåt

- Jeg skulle vært lærer

Mange av oss tenker kanskje på vindkraftutbygging når vi møter på Arvid Jåma fra Fosen. Utbyggingen på Storheia har tatt mye av reindrifas beiteområder. Og det er reindrifta som har vært Arvids levevei. Men reindrifta er mer enn et arbeid. Mye mer. Og Arvids interesser strekker seg videre. Han har store kunnskaper om historien, spesielt samisk historie, men også lokalhistorie på Fosen. Hans egen historie strekker seg også nord til Majavatn og kapellet der han ble døpt med navnet Arvid Johnar Jåma.

Han forteller lett i vei om slekter, flyttinger og bosteder. Og det er nettopp disse fortellingene, historie og formidling av samisk tradisjon og kultur som ligger ham på hjertet.

- Jeg er en ivrig pedagog og vil gjerne gi det videre, spesielt til ungdommen som må få bli kjent med den samiske historien og kulturen, sier Arvid. Det førte også til at *sijten* (reinbeitedistriktet) - Åarjel-fovsen sijte - drev leirskole noen år. De kjøpte den kommunale leirskolen i Kruven. Fra før var Arvids bror Ingvald Jåma ansatt som vaktmester ved skolen. Men nå ble den drevet helt i samisk regi noen år. Det var godt belegg ved skolen, men så ble det strammere økonomi. Det var et tidkrevende arbeid i tillegg til reindrifta, så skolen ble solgt videre.

- Men det var artig! smiler Arvid.

PRISVINNER

Stedsnavnet Kruven kommer for øvrig av *krievvie* - reinflokk, for det har vært reingjerde der fra 1700-tallet av. Arvid har forklaringer og viser sammenhenger i det som vi prater om. Og det er mange spor av samisk nærvær både i navn og i naturen for de som vet hva de skal se etter. Arvid er en som kan det, og hans arbeid har også blitt verdsatt av flere. Han var den som ble tildelt Sørsamisk kulturpris da den første gang ble delt ut i 2017. Han

- Det er spennende med historie, sier Arvid Jåma. Og hans undersøkelser kan fortelle oss mye om hvem som har levd og hva de gjorde.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

ble også tildelt Trøndersk natur og miljøpris i 2009 sammen med Kjell Derås. Den prisen fikk de for samarbeidet mellom naturvernere og det samiske miljøet, ikke minst gjennom arbeidet for å bevare Fosen-området som var ønsket som militært skytefelt.

FAMILIEN TIL FOSEN

Arvid er oppvokst i Sela-grenda på Fosen, men han har røtter som strekker seg over store deler av det sørsamiske området, nordover til Hattfjelldal og østover inn i Sverige. Mor og far holdt til på Høylandet med reindrift i området der. Men

tidlig på 1930-tallet opplevde gruppa de var en del av å miste en stor mengde rein. Trolig var det lyn som hadde slått ned og tatt flokken. Det ble magre kår, men man tok det arbeidet man kunne, som skogsarbeid og å sy bellinger. Drømmen var likevel å bygge opp en reinflokk på et større område. Etter hvert ble det lyst ledig område på Fosen, og de kunne flytte med flokken de hadde over Namsos og til Fosen i 1948. Arvids storebror Ingvald ble født i 35 og var med, mens Arvid kom til i 49. Fra 1950 av leide de et småbruk på Kje-holmen ved Ner-Sela, ved

"Det er spennende med historie. Hvem var det som bodde her? Hvordan levde de? Det gir identitet når vi knytter kulturminner sammen med slektsforskning."

Arvid Jåma

Gåtvatnet/Gåetie-jaevrie. Ti år senere ble det hus ved Selavatnet/Sillejaevrie (stille-/lunt vatn). Da hadde de også begynt å bygge hus nede på Verrastranda som ble fast bolig fra slutten av 70-tallet av.

INGEN RUSSEFEIRING

Skolegangen fikk Arvid først på Sameskolen i Hattfjelldal. De yngste elevene, 1.-3. klasse, gikk om høsten, og de eldste elevene, 4.-7., klasse hadde skole i vårsemesteret. De ble lange tider borte fra hjemmet, og det ble særskilt langt den vinteren man hadde gått tredje klasse om høsten og måtte dra tilbake til fjerde klasse rett å ha vært hjemme til jul. Framhaldsskole gikk han i Hattfjelldal, 8.klasse før han gikk

Solnedgang på høsten. Men Arvid Jåma vil ikke la det bli verken "høst" eller "solnedgang" for reindrifta.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

ungdomsskole i hjemkommunen. Verran kommune var først ute i landet med linjedelt ungdomsskole, og Arvid gikk først et år på Follafooss og så et år i Malm. Videre ble det 4-årig gymnas på real-linja i Steinkjer. Men han ble aldri russ.

– Vi bestemte at vi ikke skulle ha noen russetid. Vi var nok påvirket av tankegangen fra SUF, forteller Arvid og viser til Sosialistisk ungdomsfylking og en ideologi i sammenheng med student-opprøret på slutten av 60-tallet.

REINDRIFT INN I NY TID

Etter gymnaset var det arbeid i reindrifta hjemme før Arvid i 76/77 dro til Harstad for å gå på reindriftsskolen på Borkenes. I

fagkretsen var det både naturfag med plantelære og regnskap. Det var overgangen til en mer moderne tid i reindrifta. Lappefogden var blitt avløst av reindriftsagronomen, og man fikk en ny reindrifftslov i 1974. Man måtte blant annet føre regnskap på en ny måte, og Arvid var en av de som var med på denne overgangen. Heldigvis kom datamaskinene, og der var Arvid tidlig ute og har også holdt kurs for andre. Noen annet som var lettere med datamaskiner var å drive slektsforskning.

– Når vi fikk slektsprogram på datamaskina ... det var full fart, døgnet rundt, sier Arvid og viser med det engasjementet. Men

var han alltid like interessert i slektsforskning?

– Det var nok særlig mor som inspirerte meg når det var snakk om "hvem var den og hvem var den". I unge år hørte jeg nok på det som ble fortalt, men ble litt lei. Likevel var det noe som festet seg, forteller han.

SLEKTSFORSKNING

Det var i prat med *aajkohke* (søskenbarn) Albert Jåma i begynnelsen på 80-tallet at interessen for slektsforskning ble sterkere. Og da de så annonse i avisa for "fremtidens datamaskin" tok det av. Og siden har det ikke stoppet. Det er mange tusen-talls registreringer som er

ført inn fra kirkebøker og andre registre. Om du undres på noe om gamle samiske slekter, eller sammenhengen mellom dem, så har som regel Arvid svar å gi. Men hvorfor denne interessen for slekter og kulturminner?

– Det er spennende med historie. Hvem var det som bodde her? Hvordan levde de? Det gir identitet når vi knytter kulturminner sammen med slektsforskning, forteller Arvid.

OPPLEVELSER I RUSSLAND

Arvid har også hatt perioder med arbeid på Snåsa. Han har vært vikar på Åarjel-saemiej skuvle og også vært leder på Saemien Sijte i to perioder på ett år hver.

Arvid Jåma er godt kjent i fjellene der han har levd og arbeidet. Han forteller gjerne hvordan de brukes og hvem som har ferdes der.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Han har også hatt tillitsverv i både NRL og Norsk sameråd. Som styremedlem i NRL fikk han bli med på to turer til Russland, den første i Sovjet-tiden.

– Lederen vår måtte melde forfall, og plutselig var jeg leder for delegasjonen. Det var en spesiell opplevelse å bli plassert fremme på scenen i en hall med flere tusen mennesker der vi kom midt i feiringen av regionens 60-års jubileum. Det var surrealistisk, forteller Arvid. Senere fikk han også gjensnitt av en kjenning fra Russland. Jeremej Aipin av Khanty-folket var presidenten for de 24 folkegruppene som driver med rein nord og øst i Sibir. Da han var på besøk i Norge ville han gjerne hilse på Arvid på Verrastranda. Og der ble han noen dager og fikk bli med både på fjorden og til fjells.

– Vi snakket ikke samme språk. Men vi hadde fine dager likevel, minnes Arvid.

MUSIKALSK BIDRAG

Under tiden i Norsk sameråd, en forløper til Sametinget, fikk de en søknad fra en sørsamisk

musiker. Det var mange store prosjekter de som hadde søkt av den potten de hadde å fordele, og det var en liten sum det var søkt om for å studere og finne sørsamisk joik og musikk.

– Jeg argumenterte lenge for at vi skulle gi denne beskjedne summen til støtte for dette prosjektet for sørsamisk musikk. Og til slutt gikk det gjennom. Det er jeg stolt av i dag, forteller Arvid. Søkeren hette Frode Fjellheim, og støtten var med på å hjelpe i gang hans arbeid som har blomstret rikt i årene etterpå.

KAMP FOR DISTRIKTET

Kampen for Fosen og reinbeitedistriktet har vært en del av Arvids liv i over 50 år. I 1969 var det skytefelt som var ønsket i reindrifts område. Den kampen var ikke over før i 1993, og i mange av de åra var han leder av reinbeitedistriktet. Så var det 6-7 rolige år før planene om vindkraftutbygging kom.

– Denne kampen måtte vi kjempe samtidig som vi skulle

holde den daglige drifta i gang. Det var ikke noe lønnet arbeid. Det har kommet i tillegg til det andre, sier Arvid. Det har vært en tung kamp. Endelig avgjørelse i retten kom 11. oktober med Høyesteretts avgjørelse. Utbyggingen av vindkraft i på Storheia og i Roan har skjedd på ugyldig grunnlag fordi den bryter menneskerettighetsparagrafen SP 27 om retten til å utøve sin kultur.

– Vi hadde håpa Høyesterett ville gå for en slik avgjørelse, men at det var enstemmig blant alle 11 dommerne var overraskende, det er enormt! sier Arvid. Han er likevel avventende i forhold til hva det vil bety for dem selv. Distriktet krever at anlegget rives og områdene tilbakeføres så det kan brukes til reindrift, og han håper OED vil instruere utbygger til å gjøre nettopp det. Men signalene så langt er at utbygger vil komme med ny konsesjonssøknad med noen endringer.

– Men vi har gjort vårt for det samiske samfunnet. Andre vil

nytte godt av det vi har gjort, sier Arvid og legger ikke skjul på at det har kostet både arbeid og penger å føre denne kampen.

INGEN ANGER

Han har levd et aktivt liv og samlet mye kunnskap

– Jeg har nok holdt på med for mye, men jeg har ingen anger, sier Arvid. Og han har fortsatt planer og prosjekt, blant annet innen slektsforskninga. Reindrifta har han overlatt til neste generasjon og sønnen Tom som har hans andel i distriktet. Men han følger med på det som skjer. Han gleder seg over barnebarna i Follafoss og Kiruna som endelig kan komme på besøk igjen. Pandemien har gjort kontakten vanskelig, og ingenting er sikkert framover heller. Ellers sitter Arvid gjerne på kafé og leser nytt i aviser eller på Facebook. Og han kan gjerne tenke seg å reise.

– Men ikke til syden. Jeg vil heller tilbake til Russland og indre deler av Sibir, sier Arvid Jåma.

EINAR SØRLID BONDEVIK

La oss lære av morša

Spør bare dyrene, og de skal lære deg, spør fuglene under himmelen, og de skal opplyse deg. Snakk med jorden, og den skal lære deg, fiskene i havet skal fortelle. Job 12,7-8

Beare mii leat rabas - mii oa ut die uid- olu die uid- beare mii geah at mii oaidnit olu- jus lottit jus eallit láhttejít ártegit dalle dat bohtet min lusa muitalit / Áilloha

Bare vi er åpne – får vi beskjed- viten- bare vi ser- lærer vi – hvis fugler – hvis dyr- oppfører seg rart – da kommer – de til oss- for å fortelle /Nils Aslak Valkeapää

Riehpovuotna (Repparfjorden) er gyteområde for flere fiskearter. I tillegg trives både laks, sjørøye og sjørøret godt i fjordens kalde vann. Det planlagte sjødeponiet vil tilføre tonnevis av giftig gru-veavfall i fjorden. Da dette ble kjent, talte fjorden tydelig til oss. En morša (hvalross) la seg til rette på en stein med sin store kropp og viste seg frem til nysgjerrige mennesker ved fjorden i flere dager. Mitt mellom to berg-rygger med samme navn, Gum-penjunni (Ulveryggen), på hver sin side av fjorden, lå hvalrossen. Deponiet er tenkt plassert rett utenfor Veaggesvuotna (Fæg-fjorden), like i nærheten. Kanskje var den utsendt av sin Máddu for å fortelle oss noe? Men er vi vil-lige å lytte?

TALER TIL OSS

Både nasjonalskalden Áillohaš og Bibelen lærer oss om fuglene og dyrene, om at de oppsøker oss og taler til oss. Vi skal være spesielt oppmerksomme når de oppfører seg på en uvanlig måte. I samisk tradisjon finnes det mange fortellinger om Máttut - stammødre. Alle dyr har en máddu. Laksen har sin, kveite har sin, måken som svever over fjorden har sin. Máttut er store og veldige, men viser seg bare for oss når vi plager deres barn, eller tar mer enn det som er vår del. Ifølge denne tradisjonen skal vi

Lovisa Mienna Sjøberg, Associate professor, Sámi allaskuvla/ Sámi University of applied Sciences, Guovdageaidnu.

FOTO: SAMAS.NO

ikke bedrive jakt og fiske på et slikt vis at vi pådrar oss vrede fra dyrenes Máttut.

SPØRRE OM LOV

Riehpovuotna har tatt godt imot menneskene. Fjorden er ressurs-rik for dem som fisker året rundt, for dem som har sommerbo-plass der og fisker der deler av året. Som kristne er vi kalt til å elske vår neste som oss selv, og ta ansvar for deres velvære. Dette diakonale ansvaret står vi i også overfor våre med-skapninger,

"Bibelen er klar! Rettferdighet mot skapelsen er Guds vilje. Mennesker, dyr, vannet og landjorda henger sammen slik at alle kan ha det godt."

samt økosystemene som forsyner oss og gir oss liv. Vern om skaper-verket og kamp for rettigheter er en del av kirkens omsorgstjeneste og en viktig del av det kristne bud-skapet. Fiskene i havet og reinsdy-rene på land gir sjenerøst av seg selv så vi kan få mat. Det krever at vi har respekt for dem og den velsignelsen de er i våre liv. Vi skal spørre om lov, vi skal vise respekt. Bibelen forteller oss hvordan det skapte lovpriser Gud, og at det er jorden, fiskene, dyrene og fuglene som skal opplyse oss.

HELLIGE LIVSSAMMENHENGER

Bibelen begynner med skapelse-sfortellingene, der mennesket er det siste Gud skapte. Menneske-ene har fått forvalteransvar og skal ta vare på alt Gud har skapt. Forvalteransvaret blir misbrukt på det groveste når mennes-ker ødelegger de fjordene, fjel-

Marion Grau, professor, MF, Oslo.

FOTO: MF.NO

lene og landene som gir oss liv. I begynnelsen svedde Guds ånd over vannet og kalte frem livets krefter, som responderte med et mangfold av arter som kryr i vannet og på land. Disse livssam-menhengene er hellige, for hel-lig betyr det som må beskyttes slik at livet kan bevares. Når vi ikke anser gyteområder og kal-veplasser som livets vugger som må beskyttes for at fremtidige generasjoner skal få leve, så har vi også mistet respekt for Guds skapelse. Ikke bare kirker er hel-

lige steder, men hellig er hvert eneste sted hvor liv oppstår, hvor skapelsens velsignelse blir synlig og merkbar.

RETTFERDIGHET MOT SKAPELSEN

Våre allerede sårbare sammen-henger kan ikke tåle den for-giftningen av fjordvannet som tungmetaller fra sjødeponi vil forårsake. Undertrykkelse av urfolk og deres landrettigheter er en fortsettelse av grønn kolo-nialisme og imperialismen, som tar bit etter bit av livsmulighet fra folk og fe.

Amos 5,7 sier: "De gjør retten til malurt, og kaster rettferdig-heten til jorden."

Bibelen er klar! Rettferdig-het mot skapelsen er Guds vilje. Mennesker, dyr, vannet og land-jorda henger sammen slik at alle kan ha det godt. Bibelen forstår rettferdighet som respektfulle og

Sigridur Gudmarsdottir, Prof-fessor II VID, Tromsø, associate professor, University of Iceland, Reykjavik.

FOTO: VID.NO

gjensidige relasjoner mellom folk og med landet og havet. Urettfer-dig atferd ødelegger livssammen-hengene. Skapelsen har begynt å slå tilbake mot dens ødeleggelse. Hetebølger og flom rokker ved den balansen som vår klode har hatt i mange millioner av år.

VANN ER LIV

"Mni Wiconi – Water is Life", var slagordet i Standing Rock, da amerikanske urfolk protesterte mot en oljeledning som truet vannressurser og dermed livs-grunnlag. I Riehpovuotna står denne sammenhengen mellom vann og liv i fare på en lignende måte. Nå må det bli slutt på at noen få profiterer en kort stund, mens fremtidige generasjoner sitter igjen med ødelagt livs-grunnlag. Vi kan ikke lenger tillate at konsekvensene for men-nesker og dyr ignoreres av kapi-talistiske aktører som ser ikke annet en profitt, og gjemmer seg bak retorikk om arbeidsplasser og distriktspolitikk. Hvis fjor-den ødelegges, så er grunnlaget borte for folk til å bli boende. Naturen er ødelagt og kan ikke forsyne dem lenger. Sjødeponiet planlegges til tross for anbefalinger om det motsatte. Dette er på tvers av urfolks rettigheter og fjernt fra målsetningen om å styrke og lære av urfolks tradis-jonelle kunnskap om forvaltning av hav og land.

La oss lære av morša og andra skapninger. La oss berge Riehpovuotna, avvikle sjødeponering i Norge, kjempe for rettferdig-het og verne skaperverket. Ellos vuotna, leve fjorden!

"La rett velle fram som vann og rettferd lik bekker som alltid strømmer." Amos 5,24

Endelig festival!

Så ble det omsider Raasten rastah-festival etter ett års utsettelse. Den 30. september til 3. oktober samlet flere hundre seg til konserter, seminarer, workshops, utstillinger, gudstjeneste og ikke minst mat og prat på Røros.

– Vi er veldig godt fornøyd med programmet, og veldig glad for at vi slapp restriksjoner på arrangementene, forteller Toini Bergstrøm som har stått i ledelsen av festivalen.

De nasjonale restriksjonene i forbindelse med pandemien ble avsluttet en uke før festivalen startet. Man slapp da organiseringen rundt registrering og antallsbegrensinger. Folk satte også pris på å kunne omgås på en mer "normal" måte. Selv om man nok ikke var like ivrige som før på klemmer og håndtrykk, var hjerteligheten og gleden over å møtes til stede.

Uten avstandskravet kunne

man også selge flere billetter til konsertene, og det ble tatt godt imot. Det var så godt som fullsatt både fredag i Røros kirke med Marja Mortensson og Kringkastingsorkesteret og lørdag med bandet ISÁK i Falkbergetsalen på Storstuggu.

GODT BESØK

Festivalen var godt besøkt selv om man manglet om lag en tredjedel av deltagerantallet fra 2018 som var sist festivalen ble arrangert.

– Vi synes likevel antallet er bra. Vi hadde blant annet 100 elever som deltok gjennom sine skoler. Tidligere har vi hatt over 150 elever, men da har vi også hatt god deltagelse fra Sverige. Det var vanskelig i år på grunn av restriksjonene ved grensen helt opp til festivalen startet, sier Bergstrøm.

EINAR SØRLID
BONDEVIK

ÅVLA/Ole Henrik Lifjell holdt en av mange workshops for barn og unge. På hans joike-workshop måtte man ta hele kroppen i bruk.

Fra venstre: Ida Ljungberg er produsent for festivalen. Leder ved Aajege Toini Bergstrøm og kultursjef i Røros kommune Morten Tøndel er begge med i festivalens styre. Alle tre hadde hektiske, men gode, dager sammen med en utmerket arrangørstab.

Laavenjosteminie aalmegi soptsesh tjöönghkedh daaroedehtemen bijre aarjelsaemien dajvesne

Saetniesvoete- jih liktemekommissjovne ektine Aajege, saemien giële- jih maahtoejarnge, latjkoem dorjeme guktie laavenjostedh, dam goerehtallemem daaroedehtemen bijre. Aajege edtja bätijen biejjien minnedh bijre jarkan, soptsesh tjöönghkedh Saetniesvoete- jih liktemekommissjovnen ävteste.

Daate ektiebarkoe sjædta numhtie guktie kommissjovne åadtjoeji juktie sijjen mandaate galhkasovvedh. Aajege edtja viehkiehtidh juktie almetjh maehtieh jijtse giëlem nuhtjedh.

– Kommissjovne tjijhtje giëldejnje goerehtallemem nuhtjie. Sjïere daerpiesvoete aarjelsaemien giëlemaahtoem fihkedh. Aajegen lea dagkeres kompetanse, dannasinie mijjieh libie madtjeles daan laavenjostemen ävteste, sekretariaaten ävtehke Liss-Ellen Ramstad jeahta.

AAJEJE MADTJELES

Aajege lea saemien giële- jih maahtoejarnge Plaassjan luvnie, man joekoen diëdte giëlen, kultuvren jih vuekiemaahtoen ävteste.

– Stoerre earoe mijjese, jih mijjieh libie madtjeles maehete viehkiehtidh aarjelsaemien giëlem vihtesjidh. Mijjieh vaajtelibie dah soptsesh eah äajaldovvh, bene faamoem buakta bätijen biejjide. Mijjieh hähkesjibie gellieh almetjh daelie dam hillelem nuhtjeh, juktie mijjien soptsesh govlesuvvieh, Aajegen ävtehke Toini Bergstrøm jeahta.

LEEREHTIMMIE

Kommissjovne daelie Aajegen barkijh sijjien vuekiem leerehteminie guktie edtja aalmogen soptsesh tjöönghkedh.

– Daate ektiebarkoe jähkesje gellievoetem histovrijen, kultuvren, giëlen jih dej säemies almetjedäehkien dääjrehtimmieh, daaroedehtemen jih ovriektesvoeten gaavhtan. Kommissjovnen barkoe gaajhkide

dijpedieh, dannasinie sijhtebe barkedh juktie seamnavyörtogsvoetem evtiedibie, Ramstad jeahta.

Laavenjosteme lea säimes Stoerredigkien mandaate, ektiebarkoen bijre, jih numhtie kommissjovne buerebe almetjedäehkiem guarka. Datne jijtje, jallh dov organisasjovne, maahta læjhkan riekte kommissjovnese soptsesidh.

Gaskesh/Kontakt:

Saetniesvoete- jih liktemekommissjovne/ Sannhets- og forsoningskommisjonen: Liss-Ellen Ramstad, Sekretariaaten ävtehke/Sekretariatsleder
Tlf: +47 776 46091/+47 95809451

Aajege:

Toini Bergstrøm, Biejjieladtje ävtehke
Tlf: 90723513

GAALTIJE: PRIËSSEBIEVNESSE
KOMMISSJOVNESTE

Ärkebiskop Antje Jakeléns tal vid Sametingets öppnande 1 september 2021

Ers kungliga höghet, herr talman, fru statsråd, ärade ordförande och ledamöter av Sametingets plenum.

För en knapp månad sedan hade jag glädjen att få tjänstgöra vid kyrkhelgen i Saltoluokta kyrkkåta. Idag får jag nu äran att dela denna viktiga dag mer er. Tack för det!

Både för mig personligen och för Svenska kyrkan har de senaste åren inneburit mycket lärande om vårt förflutna, vårt nu och vår framtid med det samiska folket. Självvranssaken har varit nödvändig från Svenska kyrkans sida för att förstå kyrkans delaktighet i Sveriges koloniala historia. Sanningen har gjort ont och gör fortfarande ont, men vi måste ta in den för att kunna bygga förtroende där misstroende har fått djupa rötter. Genom vitboksprojektet och nomadskoleboken har fakta och berättelser berört oss. Och fått oss att förstå att vi måste be det

FOTO: MIKAEL STJERNBERG/SVENSKAKYRKAN.SE

samiska folket om ursäkt och arbeta för upprättelse. Viljan till en officiell ursäkt och beredskapen till ett sådant arbete finns nu i Svenska kyrkans alla stift.

Idag vill jag tacka Sametinget, de samiska nationella organisationerna, inte minst Sáminuorra, och Samiska rådet i Svenska kyrkan för diskussioner, ifrågasättanden och samråd på den väg som vi hittills har gått tillsammans.

Vi vet att det också behövs en statlig sannings- och försoningskommission. Fler sanningar kommer att komma fram, också

om kyrkans agerande, inte minst i markfrågorna.

När kyrkan som planerat ska uttala en officiell ursäkt den 24 november i år – och vid Ságastallamat 2 nästa höst – kan vi inte göra anspråk på hur ni som hör ursäkten ska reagera. I den bemärkelsen kan vi inte annat än att stå inför er med tomma händer.

Samtidigt hör till en ursäkt också en vilja och ett arbete så att saker blir bättre och det onda inte upprepas. I den bemärkelsen får våra händer absolut inte vara tomma. Därför har vi idag åtta åtaganden. De handlar bland annat om repatriering av samiska kvarlevor, ökat samiskt inflytande, framtidshopp för samiska barn och unga och samiskt kyrkoliv. Hur dessa

Ärkebiskop Antje Jakelén.

FOTO: SVENSKA KYRKAN

åtaganden bäst kan förverkligas hoppas vi kunna överlägga med er om. Egentligen är det ju bara hand i hand som vi, ja som hela mänskligheten har en chans att forma en framtid som är hållbar, ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt.

Sanningens och försonings väg är inte enkel. Det finns risk för felsteg och bakslag. Att ta i maktobalans och intressekonflikter kräver mycket av alla. Och vägen är lång. Vi gör gott i att ta vara på de rast- och mötesplatser som bjuds oss.

Men sanningens och försonings väg är en god väg som är mödan värd. Det har Gud själv visat oss genom Jesus. Jag vill tro att vi har börjat ett gott verk. Och jag vill gärna citera aposteln Paulus som skriver: "jag är övertygad om att Gud som har börjat ett gott verk hos er också skall fullborda det" (Fil 1:6)

Må Gud välsigna er och ert arbete i Sametinget!

Sammendrag

Samarbeider om innsamling av historier om fornorskingen

Sannhets- og forsoningskommissjonen og det sørsamiske språk- og kultursenteret Aajege har inngått avtale om samarbeid i forbindelse med Stortingets granskning av fornorskning og urett mot samer, kvener, norskfinner og skogfinner. Aajege vil fremover samle inn personlige historier og foreta intervju på vegne av Sannhets- og forsoningskommissjonen.

Samarbeidet medvirker til at kommisjonen får oppfylt sitt mandat overfor sørsamer

Aajegen barkijh, gârroeh bieleste: Svein Ole Granfjell, Toini Bergstrøm jih Thomas Ole Andersen.

og særlig sørsamiskspråklige. Aajege bidrar blant annet med sørsamisk språkkompetanse i forbindelse med innsamlingen

av personlige historier, som er en del av kommisjonens mandat.

– Dette samarbeidet bidrar

til å anerkjenne det mangfoldet som kommisjonen berører med tanke på historie, kultur, språk og de ulike gruppens erfaringer med fornorskning og urett, sier sekretariatsleder Liss-Ellen Ramstad. Det vil fortsatt være mulig for personer, institusjoner og organer i det sørsamiske området å ta direkte kontakt med kommisjonen dersom de ønsker det.

KILDE: PRM KOMMISSJONEN

Psalm i advent

Se, himlens stjærnor lyser
för Kristus i advent.
Hör Helags vindar prisar
vår konung som Gud sänt.
Han kommer till sin kyrka
i vinterns mörka tid.
Han ger oss mod att leva
och ger oss av sin frid.

Vår lovsång stiger högre
än Hamrafjällets krön.
Vi fröjdas vid din ankomst,
du svar på hjärtats bön.
Kom, lär oss fredens vägar
och hjälp oss gå med bud
om kärleken som helar
och flödar från vår Gud.

(mel. Sv. ps 84)

BO LUNDMARK

Anders Poulsens tromme får trolig bli i Karasjok

Anders Poulsen ble i 1692 tiltalt for å ha brukt runebomme og utøvd trolldomskunst. Rettsaken bla aldri fullført, for under fengslingen i Vadsø ble en sovende Anders Poulsen drept av fengselsbetjenten. Poulsens tromme ble så sendt til Danmark.

I 1979 ble trommen utlånt til RiddoDuottarMuseat sine samlinger i Karasjok. Denne utlånsavtalen går ut i år. Både Sameetinget og norske stortingspolitikere har tatt til orde for at trommen bør overtas av RiddoDuottarMuseat. Den formelle eieren er trommen, Nationalmuseet i Danmark, har stilt seg positive til dette og har sendt en anmodning til den danske kulturministeren om å overdra trommen til RiddoDuottarMuseat.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Cecilia Persson og Bierna Leine Bientie er to tydelige stemmer både innad i samiske sammenhenger og utad i kontakt med norske miljø. De er både verdige og glade mottakere av Sørsamisk kulturpris 2021.

FOTO: VAINO RENSBERG/SAEMIEDIGKIE

Dobbel prisutdeling på Raasten rastah

Det var to glade kulturarbeidere som ble tildelt Sørsamisk kulturpris under festivalen Raasten rastah på Røros. Bierna Leine Bientie og Cecilia Persson ble begge hedret for sin innsats for sørsamisk språk, kultur og samfunnsbygging.

Sørsamisk kulturpris er en årlig pris, men siden det ikke var mulig å ha en utdeling i fjor var det i år to prisvinnere. Prisen er på kr. 10 000,- og et bilde laget av Meerke Laimi Thomasson Vekterli og finansieres av Trøndelag fylkeskommune. Juryen består av medlemmer fra Saemien Sijte, Gielem Naesthed, Gieleaernie og Aajege.

I sin begrunnelse for tildelingen til Bientie viser juryen blant annet til hans fornyelses- og brobygger-arbeid i og til en "noe gammel institusjon", Den norske kirke. Bientie arbeidet fram til han gikk av med pensjon som prest, og også de senere år har han bidratt i arbeidet. Juryen argumenterer med at sørsamisk språk og kultur har både blitt synlig i, men også en del av, Den norske kirke gjennom hans arbeid. De viser også til det betydelige oversettelsesarbeidet Bientie har gjort med Bibelen.

FORMIDLING OG DOKUMENTASJON
Persson fremheves først og fremst som en kraftfull, sterk og

inspirerende formidler. Hun har blant hatt flere funksjoner ved Åarjelhsaemien Teatere, både kunstnerisk som skuespiller og administrativt som teatersjef. Mange har sett henne i teaterstykket der hun portretterer Elsa Laula, og juryen mener Persson selv også har den samme styrke og vilje som den sørsamiske foregangskvinnen. Juryen trekker også fram Perssons mangeårige arbeid med dokumentasjon av sørsamiske uttrykksformer og kultur.

Juryens fulle motivasjon for pristildelingene kan leses på saemiensijte.no.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Konstnär Per Elof Nilsson Ricklund vid sina verk i Själevads kyrka.

FOTO: BIRGITTA RICKLUND

Själevads kyrka lockade med varierat kulturutbud

Under hösten har Själevads församling i Orreastaare tjielte/Örnsköldsviks kommun genomfört arrangemanget Kulturveckan med olika kulturella inslag. Från att tidigare haft en kväll kallad Kulturatta, har församlingen utvecklat arrangemanget och bjudit in församlingsbor och andra besökare till kulturella upplevelser av olika karaktär varje kväll under en vecka.

I samband med planering av veckan pågick samtidigt en utställning i Örnsköldsviks Museum med konst av Per Elof Nilsson Ricklund. Församlingens organist ville absolut att de fyra tavlor med samiska motiv skapade av Per Elof Nilsson Ricklund skulle ingå i Kulturveckans profil. Första kvällen bjöds besökarna på en trevlig dialog mellan prästen Catharina Larsson och medverkande aktörer. Veckans utbud bestod av "Poesi med öppen scen", konsert med «Stråk för alla» (kompositörer/lokala musiker), "Vi sjunger för världens barn" (Körkonsert), "Psalmsång med jazztoner" och "Barnkulturkalas".

GUDSTJÄNST MED FÖRSONING
Söndag 26/9, samma dag som starten för Kulturveckan, sände Sveriges Radio söndagsguds-

tjänst med biskop Eva Nordung Byström och ordförande för Samiska rådet i Svenska kyrkan Ingrid Inga som samtalande i ämnet Försoning mellan Samer och Svenska kyrkan. Det var en upplevelse att få ta del av Svenska kyrkans arrangemang i Själevads kyrka med fyra starka tavlor med samiska motiv och berättelser som kuliss för Kulturveckan.

PREDIKAN ÖVER TAVLORNA

Prästen Catharina Larsson avslutade veckan med sin predikan utifrån dessa fyra tavlor. Tema för söndagsgudstjänsten var Änglarnas dag. I målningarna gör hon sina tolkningar om änglarna som vi kan läsa om i Bibeln. Här följer några utdrag från Larssons predikan:

Tavla Bördan - Samer med trumman mellan sig:

– Jag tycker mig se hur änglarna jobbar under molntäcket. Jobbar för att fred och rättvisa ska skapas. Jobbar för att försoning ska kunna ske. De behöver människor som också är villiga att göra jobbet, som ser likheterna, ser orättvisorna och förstår allt som ligger här dolt mellan oss. Det uttalade och det tysta.

Tavla Biegolmai -Vinden och vandringsfolket:

– Här står vinden med sina lövkäppar i händerna. Vinden som

ger motstånd, som kan blåsa så hårt att vi inte längre vet var vi är och vad som är upp och ned. I evangliet varnar Jesus sina lärjungar för att använda sin makt på fel sätt och till fel motiv. För de har makten, men måste förstå hur de ska använda den. Här har vinden fått en så fin gestalning, naken och i en öppen kroppställning. Hjärtat och bröstet väl synligt. Ett ansikte som är snarare förundrat och nyfiket än hårt och slutet. Med kristna ögon så tänker man lätt på trenigheten, att det är Gud, Jesus och den helige Anden som står här och ser ut åt alla håll. Då är det bara en sak som inte riktigt stämmer för mig. Det är just den heliga Anden som har vinden som sitt attribut. För mig är det en kvinna. Vi är ett folk på vandring. En av de äldsta benämningarna på kristendomen är Vägen. Man har hittat vägen i livet. Vi ska ta den smala vägen säger Jesus, den som leder till himmelen. Här ser jag vandringsfolket som har slagit ett tillfälligt läger. Vi är på väg mot soluppgången, gryningen, den nya tiden, det nya landet. Vi ser med förhoppning på att Svenska kyrkan öppnar sina portar och låter verksamheten synliggöra en samisk närvaro i kyrkorummet.

BIRGITTA RICKLUND

Når aehtjie/tjtidtjie blir "glemsk"

Det er i dag prosentvis færre som utvikler demenssykdom enn tidligere. Men fordi vi i dag har flere eldre enn før, er det flere som lever med demens. *Aldring og helse* er en nasjonal kompetansetjeneste som jobber spesielt med aldersrelaterte tilstander og sykdommer. De har også utarbeidet materiale ut fra samisk kultur og språk.

På Samisk helsekonferanse 2021 ble en del av materialet presentert. Der fikk man også høre følgende korte kommentar fra en pasient: «Manne elmierihkesne? Soptseth saemien gieline man-nine!» (Er jeg i himmelriket? Du snakker samisk til meg!) Ved demenssykdom kan pasienter glemme sine andre-språk, og for samiske pasienter kan det da være det samiske språket som blir det de kan kommunisere på.

FILM OM DEMENS

På nettsiden aldringoghelse.no/demens/samisk finner man materiale på både norsk og samiske språk. Nettsiden og materialet retter seg mot både profesjonelle aktører i helse- og omsorgstjenesten og mot pasienter og pårørende og andre interesserte. Filmen «Åpenhet om demens» er laget i en samisk sammenheng og forteller om det å leve med demens. Den er tilgjengelig også med sørsamisk tale med norske undertekster.

BARN SOM PÅRØRENDE

Det er ikke bare eldre som får demenssykdom. Også yngre kan bli rammet av dette, og da kan det være barn som opplever at foreldrene blir forandret og ikke lenger kan være omsorgspersoner som før. Nettstedet hvemsermeg.no er laget for barn som er pårørende. Her finnes også en animasjonsfilm som forteller om forklarer demenssykdom fra et barns ståsted. Denne filmen har også fått tale og tekst på sør-, lule- og nordsamisk i tillegg til norsk og engelsk.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Fakta

Beeretjekårhth – damtoeh/
følelser
Bæjhkoehtamme/Utgitt av: Stiftelsen Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
E-påaste/E-post: post@ressurssenteret.no
Gaskeviermesne/Hjemmeside: www.ressurssenteret.no
Tjælije/Utviklet av: Sjabretje as
Guvvieh/Design: Marita Eilertsen as
Bæjhkoehti jaepien/Utgitt i 2021

Gaaltje: sjabretje.no

Fierhten beeretjen sjære guvvie.
Beeretje vuesehte guktie dihte damta.

Guktie mæhtebe vaajmoegieline damtoej bijre soptsestidh?

Beeretjekårhth lea orre viehkierhtie. Beeretjekårhth leah 48 ovmesse Beeretjekårhth gusnie damtoe-baakoeh. Beeretjekårhth mæhtieh datnem viehkierhtidh gosse edtjh damtoej bijre soptsestidh jñh damtoejgumie åahpenidh. Fierhtene Beeretjekårhtesne sjære damtoej-baakoeh mij sjeahta kårhten gávvan.

Fierhten beeretjen sjære guvvie. Beeretje vuesehte guktie dihte damta. Gosse beeretjem vuartesjh, dellie guarkah guktie dihte damta. Maahtah dovne beeretjen åaredæjjam jñh bollem vuartasjidh. Datne,

gie Beeretjekårhtide vuartesjh, maahtah jeatjhlaakan ussedidh goh mubpieh almetjh ussedieh. Numhtie Beeretjekårhth viehkierhtine dejtie gieh sijhtieh dej damtoejgumie åahpenidh. Dellie gaajhkesh mæhtieh Beeretjekårhth spealadidh jñh Beeretjekårhth nuhtjedh.

Beeretjekårhtide edtjeh viehkine årrodh åarjelsaemien gærhcoe-jielimasse jñh åålmege-jielimasse. Beeretjekårhtide mæhtebe utnedh gosse dällebealesne jallh buertiebealesne tjahkasjibie, jallh skyllememaanaj tjåanghkosne jallh jeatjah

tjåanghkosne. Ööhpehtæjjah jñh healsoebarkijh mæhtieh beeretjekårhtide gellie jñh ovmesse vuekiej mietie utnedh. Beeretjekårhtigumie mæhtebe stoere jñh onne, nåake jñh buerie damtojde nommestehtedh.

Sjabretje as Beeretjekårhtide sjiehtesjamme jñh Meerke Krihke Leine Bientie lea åarjelsaemien gielese jarkoestamme. Marita Kristin Eilertsen lea guvviedamme. Stiftelsen Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep lea beetnehviertiejugumie dåårjeme.

Sammendrag: Hvordan kan vi snakke om følelser?

Det nye verktøyet *Beeretjekårhth* er en tospråklig ressurs (sørsamisk og norsk) med unike kort med fargerike bilder av 48 bjørner med ulike følelsesuttrykk og tydelig kroppsspråk. Hvert

kort har et bilde av en bjørn som uttrykker et eget følelsesuttrykk. Kortene egner seg godt i samtale eller brukes individuelt og i grupper. Det følger med 48 ordkort med sørsamiske uttrykk som kan

brukes sammen med de ulike bildekortene. Beeretjekårhth passer for barn i alle aldre og voksne.

Beeretjekårhth er et resultat av et tverrfaglig samarbeid. Stiftelsen Kirkelig Ressurssenter

mot vold og seksuelle overgrep har tatt initiativ og fulgt prosjektet på en unik måte. De har finansiert utgivelsen av Beeretjekårhth med støtte fra Bufdir.

KILDE: SJABRETJE.NO

Samisk "grunnlov" brakt hjem til Saepmie

Siden 1751 har samiske spørsmål mellom Norge og Sverige hatt sin lovbestemmelse gjennom *Lappekodisillen*. Dokumentet er et tillegg til grensereguleringen mellom landene Danmark-Norge og Sverige som på den tiden inkluderte Finland. I dokumentet omtales reindriftutøveres rett til grensekryssing og andre sider ved samers rettigheter. Viktigst av alt er kanskje at den gjennom dette anerkjenner samer som folkegruppe.

Lappekodisillen fikk i nyere tid et tillegg i 1972. Dette avtale-tillegget ble ikke fornyet etter 2005, noe som har ført til ulike standpunkt i Norge og Sverige om det er tillegget fra 1972 som ligger til grunn eller Lappekodisillen fra 1751. Norsk Høyesterett sa ved Saarivuoma-dommen 30. juni i år at Lappekodisillen fortsatt er gyldig og la den til grunn for

KILDE: DIGITALARKIVET.NO

sin avgjørelse. Det er derfor et både historisk og aktuelt dokument som den 19. oktober ble overrakt Samisk arkiv i Kautokeino. At Hans Majestet Kongen var til stede under overrekkelsen understreket høytideligheten. Statssekretær i Kulturdepartementet Gry Haugsbakken stod for selve overrekkelsen til Sametingspresidenten som på det tidspunktet var Aili Keskitalo.

– Lappekodisillen er et viktig

dokument, og kalles av mange for "samenes Magna Carta". Dokumentet har fram til nå blitt oppbevart i Arkivverkets magasiner i Oslo, men nå ønsker vi å flytte dette viktige og symboltunge dokumentet "hjem" til Samisk arkiv i Kautokeino, sier riksarkivar Inga Bolstad til arkivverket.no. Hun leder Arkivverket, som Samisk arkiv er en del av.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Åarjelhsaemien Teatere samarbeider med europeisk kulturhovedstad Bodø2024

Bodø2024 og Åarjelhsaemien Teatere har signert en avtale for teatertrilogien "Biegke Biehteme – Hvem eier vinden?". Klimaforandringer setter samfunnets infrastrukturer på harde prøver. Klimapolitikk er maktpolitikk. Det grønne skiftet eller grønn kolonialisme? Det handler om perspektiv.

Åarjelhsaemien Teatere skal sammen med Nordland Teater (Mo i Rana) og Turnéteatret i Trøndelag lage en triologi der arktisk mytologi møter sørsamisk bjørnemyte og den kinesiske sagaen om krittningen finner en ny dimensjon. De første to delene produseres og spilles innenfor teatrenes respektive turnéområde, for deretter å komprimeres og

forenes til en helhet som vises i en vandring gjennom Bodø, med premiere 14. januar 2024.

WISE KONSEKVENSENE

– En utrettelig søken etter energi og teknisk utvikling har resultert i klimaforandringer som setter samfunnets infrastrukturer på harde prøver. Vitenskapen søker tekniske løsninger for å opprettholde levestandard og produksjon, samtidig som vi utnytter jordens siste urørte naturområder. Det er en fornyet søken etter antikkens perpetuum mobile - evighetsmaskinen. Vi har etablert et mantra som de folkevalgte politikerne og den profittsultne kapitalisten bruker over hele verden nå - det grønne skiftet, det grønne

skiftet. Det er på høy tid også for det samiske folk å vise konsekvensene av det vi opplever som grønn kolonialisme, sier teatersjef Cecilia Persson.

HØYAKTUELLE SAMFUNNSSPØRSMÅL

– Denne teater-trilogien er en av de store satsingene til Bodø2024. Det er høyaktuelle samfunnsspørsmål som debatteres gjennom disse forestillingene, hvor man må ta stilling til vanskelige spørsmål rundt det grønne skiftet og hvordan det påvirker oss alle, men kanskje særlig samisk kultur og levestett. Vi i Bodø2024 gleder oss veldig til å fortsette samarbeidet, sier direktør i Bodø2024 André Wallann Larsen.

KILDE: PRM BODØ 2024/ ÅARJELHSAEMIEN TEATERE

Saemien tekste b.19

Plass til alle

Hva ønsker du deg til jul?

Alle har vi blitt spurt om det, - og alle har vi stilt spørsmålet. Jo yngre vi er, jo flere svar kan vi gi. Den voksne som spør, kan gjenkjenne noe av sin egen barndoms forventning.

Kanskje får vi noen andre svar i år om vi spør hverandre om hva vi ønsker oss til jul? Jeg håper at vi i år kan kjenne at vi gleder oss til å få plass på en kirkebenk på julaften, glede oss over muligheten til å synge om vandringer gjennom de fagre riker på jorden sammen, i ei fullsatt kirke. Møte hverandres blikk og kjenne at vi hører sammen både med de vi kjenner og de vi ikke har møtt før. Glede oss over fellesskap og samhörighet.

Kanskje blir det også annerledes å få julegjester? Vi har gjort oss andre erfaringer de siste årene; viktige familiehendelser har skjedd uten at alle har fått muligheten til å være med. Kanskje ser vi bedre gleden som ligger i å være sammen- og bærer litt mer over med slitasjen som vi kan kjenne på dagen før julegjestene drar? Kanskje kan vi finne noen nye gleder i år – og kanskje kan noen av gjentakelsens hemmeligheter i juletradisjonene våre åpnes på nytt for oss?

Kjernen i den kristne julefeiringen gjentar seg ikke, selv om juleevangeliet gjentas ofte: Det er noe som har skjedd bare én gang: Frelseren som kom til vår verden: Gud som er større enn hva vår forstand kan romme, steg inn i og ned i vår verden. Jesus, som var oppfyllelsen av løftene, som var der før Skaperen skilte mørket fra lyset, før mennesket ble til, finner vi igjen som et sårbart lite barn i en stall i Betlehem, på mammas fang. Der åpnet himmelen seg, og englene sang i glede over barnet som snudde menneskenes framtid. Han gikk inn i vår tilværelse og vår verden. Han som er barmhjertighet, har steget inn i vår verden, til mitt og ditt liv.

Jesus ønsker alle velkommen, både de som er de snille og gode blant oss, og oss som bare er det innimellom: Jesus ønsker seg sårede hjerter, ufullkomne liv, de som ikke greier slekta si og som syns juleselskap er svett, som krangler med familien allerede før pakkene er åpnet, som ikke orker maset. Som bærer med seg brutte relasjoner, det vi skammer oss over, det vi ikke får til. Døra til stallen er åpen. Det lyser der inne. Det er plass til oss også.

Velsigna jul!

HERBORG FINNSET,
BISKOP I NIDAROS

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil 070-554 29 99
e-post ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti
Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91
e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, stiftsdiakon & samordnare för flerspråkigt arbete, Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand
tel 0611-254 52, mobil 076-397 59 35
e-post akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Kristina Labba,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 478 92 801,
e-post kl286@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/ Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
e-post samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost p_jaama@hotmail.com
Medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Sørliid Bondevik
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Heggvollveien 6, 7882 Nordli
e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

Har vi din korrekte adresse?

Det hender vi får blader i retur. Det skyldes mange ganger at adressen vi har i våre registre ikke er helt korrekt med adressene postverket har. Posten krever at alle adresser har gatenavn, husnummer og korrekt postnummer. Selv om poststedet ikke forandres, har små endringer i postnummer gjort at blader har blitt sendt i retur. Posten godtar heller ikke navnet på et område/grend, men vil ha gateadresse. For oss er det uråd å vite om adresser har blitt forandret. Vi ber deg derfor kontrollere at det er din nøyaktige adresse som står bakpå bladet, og gi oss beskjed om den skal presiseres i våre lister.

DD

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkoblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år
och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd,
Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Erik Gyll, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala.
E-post: erik.gyll@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,
Kajsa Åslin, Akar Holmgren och Bertil Jönsson

Prenumeration under 2022:

190 SEK
Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

NÖÖRJEN GÆRHKOE Sverjen gærhkoe

TEXTER OCH BILDER

till nummer 1 2022 av Daerpies Dierie
skickas senast 11 februari 2022
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.samiskmenighet.no

GUVVIE:WALLPAPERACCESS.COM

Norsk tekst s. 17

Sijjie gaajhkesidie

Maam datne vaajtelh jåvle-vadtesinie åadtjoeh?

Gaajhkesch libie naemhtie gihtjeme, jñh gaajhkesch libie govleme: maam datne vaajtelh jåvle-vadtesinie åadtjoeh? Gosse noere limh, dellie meehtimh jñjnem disse vaestiedidh. Gosse báarasåbpoe sjådteme, dellie májhtajibie guktie eadtjohke vuertiejimh vuejnedh maam åadtjoejimh.

Mejtie sñjhtebe daan jaepien jeatjh-laakan vaestiedidh? Manne háhkesjem almetjh daan jaepien aavoedieh gosse ussjedieh dah åadtjoech jåvle-iehkedeh gærhkosne tjahkasjidh jñh jñjnjesigujmie aktine laavlodh "pilgrimmi baalkah seadtoes leah gosse Paradisese vaedtsebe". Luste sjådta dovne áehpies jñh ammes almetjidie gaavnesjidh. Åadtjoe ektievoeten gielhtie aavoedidh.

Luste gujht sjådta gosse jåvle-guessieh báetieh. Minngemes jaepien idtjimh åadtjoech jñjtjemh fuelhkide gaavnesjidh gosse sñjhtimh abpe fuelhkide edtji tjåanghkenidh. Mejtie daelie buerebe vuejnebe man

hijven ektesne årrodh? Mejtie idie dan varke sæjloeh gosse guesside vuertieminie jñh gáetiem sjeakoeminie? Mejtie ibie dan varke sæjloeh gosse fuelhkide guhkiem dov luvnie orre? Mejtie maechtebe jeatjh-laakan daan jaepien aavoedidh? Jallh tuhtjebe báeries jåvle-vuekieh hijven jñh luste sjidtieh? Hijven dejtie orrestehdedh?

Jeesuse ijedtjh vihth reakadidh jalhts åadtjoebe reakadimmien bíjre vihth govledh. Mijjen Lutniestæjja mijjen veartanasse ikth bööti, Jupmele gie stuerebe lea guktie ibie maechtieh guarkedh, mijjen veartanasse bööti. Jeesuse reakadi guktie dáájvehtasse lij. Jeesuse daesnie lij aerebe Sjugniedæjja tjoevkem jemhkielistie juekieji, aerebe almetje sjugniedovvi. Jeesuse goh onne viesjies maana staellie jñh Bet-lehemesne reakadi. Tjiddtjeben faerhmesne vealan, jñh elmie rñhpesovvi jñh eengkelh aavosne laavloejin. Mijjen báetije biejjide jeatjahtovvi gosse mijjen gáajkoe bööti, mijjen veartanasse tjaaangi. Jeesuse gie áarmehke lea,

mijjen gáajkoe báateme, mov jñh dov gáajkoe.

Jeesuse sæjhta gaajhkesidie gáassodh, dovne dejtie gñeh giemhpe leah jñh dejtie gñeh muvhtene giemhpe leah. Jeesuse mijjese báata gñeh ibie buektehth ellieslaakan jieldh, mijjese gñeh ibie tuhtjh luste gosse jåvle-guessieh báetieh stujmeden jñh mijjese gñeh fuelhkien almetjigujmie tsælloeh gosse edtjebe jåvle-vadtesh dáastoehdidh. Jeesuse mijjem dáastohte gñeh mubpide tsyögkestalleme jñh traakestamme jñh mijjen dáastohte gñeh skaamasjibie daaj ávtese mah gáarhmede sjidtin. Sijjiej mijjese aaj.

Bueriesjugneles jåvhl!

**HERBORG
FINNSET,
NIDAROSEN
BÍSPE**

Bijpeletekste

Raeffien Åejvie Bet-lehemeste

Efrata,
Judan boelvine hiefemes!
Baajem Jisraelen reerije datneste
båtedh.

Dñhte dovletje maadtojste,
dovletjijstie.

Almetjidie amma laahpam
gossege dñhte gie vuertiemisnie,
baersieldamme.

Dellie viellebh gñeh aajmojne,
Jisraelen boelvide jarkah.

Åejvien faamojne ryöjnesje,
Åejvien, jñjtse Jupmelen, stoere
nommesne.

Almetjh edtjiej jearsoesvoetesne jieldh,
juktie Åejvien faamoe abpe eatnamisnie.
Raeffie lea.

Maahka/Mika 5,1-4a

- Pöövlen prievie Titosese/Tit 3,4-7
- Jeatjah bijpeleteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jñh "Assjalommesh" juakaldahkesne jñh eah sinsitnide jearohks.

Sijhth vaanhtsh dov gáptose?

Gieleaernie, Raarvihken tjielten giele-
jarnge, gihtji daan gjiren jis almetjh sijhtieh
vaanhtsh áarjelsaemien gáptose vytnes-
jidh. Jijnjh vytnesjæjjah sijhtin gurredh.
Gieleaernien mielen mietie, Unni Steinfjell
tjaebpemes vaanhtsh gurreme. Jovnesá-
hkoejseminaaresne Unniem læhkoehiti.
Daerpies Dierie Unnine soptsestamme:

*Tuhtjih gujht geerve "gáptoe-vaantsh"
vytnesjidh?*

– Leah gujht jeenje barkoeh orreme.
Manne leam joe gellie jaepieh daejnie
barkeme. Gellie vaanhtsh gurreme jñh
urriestahteme. Ávtelistie tuhtjim gaavnim
naakenh mah áarjelsaemien gáptose
sjihtin. Leam ohtsedamme, vuartasjamme
ovmessie duedtieh, boengeskuvmieh,
beelhth, veaskoeh, bongketjh, guksieh,
nejpieh mejtie desnie naan tjaalaldahkh
gaavnim maam meehtim nuhtjedh. Dellie
gaavnim daejtie tjaalaldahkide: viermie-
leahta, kræevvie, tsaatsh, golmen giertsh
tsaatsh, síevh jñh provneldahkh mejtie
tjáanghkan sjihtesjim. Sijhtim saemien
klaerieh rööpses, kruana, plaave jñh viskes
vaanhtside bëjedh. Tuhtjim vihkeles
aerpieviekien tjaalaldahkh nuhtjedh.

*Datne gellie jaepien duedtie barkeme.
Dutnjien luste orre goerh darjodh, jallh
bööremes báeries goeri mietie vytnesjidh?*

– Tuhtjem luste orre tjáenieh darjodh,
naemhtie goh daejtie "Áarjelsaemien

Manne leam joe gellie jaepieh daejnie barkeme. Gellie vaanhtsh gurreme jñh urriestahteme, Unni Steinfjell jeahta. Daelie vaantsh gáptose dorjeme.

GUVVIE: UNNI STEINFJELL

viermieleahta-vaanhtside". Vaanhtsine
mejnne vitnim rööpses betniem utnieh,
leam mænngan vaanhtsh dorjeme
mah plaave betniem utnieh. Dellie
áadtjoeh veeljedh, magkeres klaerieh
bööremes lyjhkh. Jeenemes guhth báeries
aerpieviekien mietie vytnesjem.

**Lyhkh rööpses vaantsh jallh plaaves
vaantsh?**

GUVVIE: UNNI STEINFJELL

*Daelie jijnjesh lyjhkoeh gurredh, mejtie
gåarodh vihkielåbpoe saemien vuekien
mietie?*

– Manne gujht lyjhkem gurredh, manne
vaanhtsh, guapah jñh ovmessie tráajjoeh
gurrem. Leam gujht iktesth maam aktem
vytnesjeminie. Gåarome lea mov vuekie
saemien aerpieviekien vaarjelidh.

Jis datne sijhth "Gáptoe-vaanhtsh" gurredh,
dellie maahtah goerem áestedh. Ringkh jallh
tjaelieh Gieleaarnan, tlf: +47 468 06 489,
e-påaste: berit.jama@royrvik.kommune.no

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sammendrag Vil du ha votter til kofta?

Gielearnie, Rørvik kommunes språksenter, utlyste i vår en konkurranse om å strikke votter som passer sammen med den sørsamiske kofta. Blant forslagene

som kom inn, ble Unni Steinfjell kåret til vinner. Det ble markert på Midtsommerseminaret i Rørvik. Unni forteller at hun ar arbeidet mye og lett etter høvelige mønster til vottene blant et vidt spekter av samisk duedtie. Selv synes hun det er fint å ta det i bruk på nye områder – som på votter. Men hun synes det er viktig å benytte gamle mønster-tradisjoner. Unni

har lang erfaring med duedtie og søm, både i yrke og privat. Hun har stadig strikkeprosjekter, men på spørsmål svarer hun at sy-tradisjonen er den mer opprinnelige tradisjonen.

Om du ønsker å strikke vottene kan du kjøpe mønsteret hos Gielearnie, tlf: +47 468 06 489, e-post: berit.jama@royrvik.kommune.no.

